

**O GENEALOGIE A CASEI PRINCIARE CANTACUZINO,
ATRIBUITĂ LUI CONSTANTIN CANTACUZINO,
CAIMACAM AL ȚĂRII ROMÂNEȘTI,
PĂSTRATĂ ÎN PATRIMONIUL MNIR**

Ginel LAZĂR¹

**A GENEALOGY OF THE PRINCELY HOUSE OF CANTACUZINO,
ATTRIBUTED TO CONSTANTIN CANTACUZINO,
KAYMAKAM OF WALLACHIA – PART OF MNIR PATRIMONY**

ABSTRACT

In the Bucharest museology there are two genealogical manuscripts related to the Cantacuzino family, both part of the national patrimony. We believe that the two genealogies have a common link and they were created by the same author. One of them, the older one, assigned for the first time after thorough research to the kaymakam Constantin Cantacuzino, has a history chapter named „Maison des Princes Cantacuzène” (estimated to be dated 1849-1850 based on the context) and it is preserved in The National Museum of Romanian History (NMRH). The other manuscript, dated 1874, authenticated as original by the Ilfov Tribunal, was written, signed and sealed by the former kaymakam Constantin Cantacuzino and now it is being preserved in the National Museum of Romanian Literature (NMRL).

The NMRH manuscript contains 24 sheets of paper, calligraphed with black ink in the French language. The manuscript, held together by a solid leather binding, has been recently restored by Cristina Petcu, expert in the field. Prior to that it was the subject of laboratory investigation, performed by Cristina Carșote PHd. After the restoration work it was part of the micro-exhibition – „Exhibit of the month” – in May 2021. Although there is no known proof regarding the creator of the manuscript we can demonstrate, by the historical context and similarities with the NMRL Genealogy, that the author was the former kaymakam Constantin Cantacuzino (1848-1849).

The Genealogy is structured in three disproportioned size chapters, the first one being the basis of the manuscript and the most consistent part. The following chapters are brief presentations that complete the work in a useful way. The first part of the Genealogy is named „Maison des Princes Cantacuzène” and presents the importance of the Cantacuzino family one of the most prestigious in Europe, a family that served the Byzantium Empire through emperors, generals, high dignitaries, marking the European history since 11th century. The second chapter, named „Charges remplies par la famille Cantacuzène” mentions the dignities occupied by the Cantacuzino family over the centuries, starting with Byzantine emperors, princes from Balkan Peninsula, including Danubian Romanian Principalities, until generals and high dignities from the Orient, Russia and Austria. After this, there is a subchapter about „Dignities”. The last part, named „Armes de la Maison des Princes Cantacuzène”, describes the coat of the arms of Cantacuzino family and all its forms during the history. The shield, consisting of nice pieces, has the Latin motto: „Quae nocent, docent” which translates as „What harms, teaches you”.

Keywords: The Genealogy, the Cantacuzino family, Constantin Cantacuzino, kaymakam of Wallachia, 1849-1850, The National Museum of Romanian History.

---

¹ Cercetător științific, doctor în istorie, Muzeul Național de Istorie a României, București; e-mail: eugeniulazar@yahoo.fr.

„Genealogiile” de factură Cantacuzină au menirea de a demonstra încă o dată dacă mai era nevoie, preocuparea permanentă a boierimii noastre princiare pentru istoria familiei. Această grijă pentru consemnarea „curgerii neamului”, indiferent de scopul pentru care a fost alcătuită, interesează nu numai familiile, ci și istoria națională. Cu atât mai mult cu cât familia în cauză numără printre strămoșii săi împărați și despoți bizantini, principii și demnitari ai Principatelor Române, cu înrudiri în toată Europa de Sud-Est și de Apus, ei înșiși făuritori ai istoriei².

În muzeografia bucureșteană există două manuscrise de factură genealogică Cantacuzină, care se păstrează în patrimoniul național mobil. Cele două „Genealogii” au o legătură „paternă” comună. Primul manuscris, edit³, atribuit în premieră, după o cercetare temeinică, caimacamului Constantin Cantacuzino, conținând o primă parte istorică consistentă intitulată „Maison des Princes Cantacuzène”, datat contextual (1849-1850), se conservă în cadrul Muzeului Național de Istorie a României (MNIR), fiind și cel mai vechi, dintre cele două manuscrise redactate în secolul al XIX-lea⁴, iar al doilea manuscris, până de curând inedit, datat în anul 1874, redactat, semnat și sigilat de fostul caimacam Constantin Cantacuzino, precum și autentificat de Tribunalul Ilfov, se conservă în cadrul Muzeului Național al Literaturii Române (MNLR)⁵. Semnătura olografă a lui Constantin Cantacuzino, din cadrul „Genealogiei” MNLR, este de factură tradițională, în redacția română de tranziție, întâlnită la pagina 23, la sfârșitul textului genealogic, sub titulatura fostului caimacam, în vecinătatea sigiliului inelar aplicat în ceară roșie. Utilizarea albafețului de tranziție în conținutul semnăturii din anul 1874, denotă reîntoarcerea la tradiție și apelul la funcția de caimacam al Țării Românești din perioada 1848-1849, măsură necesară impusă de nevoia de legitimitate dinastică și autoritate princiară. În partea opusă a semnăturii olografe se găsește

---

² Ginel Lazăr, *O genealogie inedită a Casei Princiare Cantacuzino, ramura Măgureanu*, în „Collegium Mediense, XI, Comunicări științifice”, XX, Mediaș, 2021, p. 46.

³ Cătălina Opaschi, *O Genealogie inedită a familiei Cantacuzino și herburii Cantacuzine*, în „Cercetări numismatice”, XII-XIII (2006-2007), București, 2007, p. 535-536.

⁴ **Manuscris genealogic al familiei Cantacuzino;**

Nr. inv. MNIR: 204.754.

Material: Piele, carton, hârtie, cerneală neagră ferogalică.

Tehnică: Caligrafiere în limba franceză, legare.

Dimensiuni: L=36 cm; LA=23 cm; 24 de file.

Datate: 1849-1850.

Locul realizării: [București].

Autor: Caimacamul Constantin Cantacuzino

Beneficiar: Familia Cantacuzino, ramura Măgureanu.

Cercetare: Dr. Ginel Lazăr.

Investigații nedistructive ale materialelor: Dr. Cristina Carșote.

Restaurare: Expert restaurator Cristina Petcu.

Foto: Mark Perpits, dr. Mihai Florea.

⁵ *Prescurtare a genealogiei familiei Cantacuzino din Valahia 1874 – Prescurtare a genealogiei familiei Cantacuzino din Valahia, ramura zisă Cantacuzino-Măgureanu, redactat de Constantin Cantacuzino, București, 1874. Manuscris genealogic inedit achiziționat de Muzeul Național al Literaturii Române în anul 2018, inv. 36497; G. Lazăr, op. cit., p. 46-52.*

sigiliul inelar aplicat în ceară roșie al autorului „Genealogiei”⁶. Amprenta sigilară în ceară roșie este relativ estompată. Se poate observa cu greu stema Cantacuzino, care are în centrul unui scut ornamentat (probabil mantou de purpură și hermină), surmontat de o coroană princiară, acvila bicefală bizantină. Manuscrisul MNLR, intitulat „Prescurtare a genealogiei familiei Cantacuzino din Valahia, ramura zisă Cantacuzino-Măgureanu, a fost redactat în limba română pe un suport format din planșe de carton executate artistic și numerotate recto-verso, având următoarea configurație. Legătură bibliofilă roșie, forșături din mătase albă, o filă de gardă din hârtie, pagina de titlu (nenumerotată), apoi urmează textul propriu-zis, care se desfășoară pe 23 de pagini numerotate în colțurile din dreapta și stânga sus. Începând cu pagina 24 și până la pagina 34 paginile sunt veline. Urmează o pagină din hârtie care corespunde cu fila de gardă, apoi forșaturile posterioare din mătase. De la pagina de titlu până la pagina 23 blocul albumului este legat cu un șnur din mătase tricolor prins la sfârșit (pagina 24) cu un plic sigilat cu ceară roșie al „Tribunalului Ilfov, secția III, Principatele Unite”. Planșele au tranșa aurită. Albumul este păstrat într-o anvelopă din carton, acoperită în piele maro, cu chenar auriu pe ambele fețe și cu titlu pe coperta anterioară⁷.

Manuscrisul de la MNIR, care face obiectul studiului prezent, a fost publicat de doamna Cătălina Opaschi în anul 2007, dar fără a se preciza autorul, datarea exactă și alte informații complementare, cu caracter analogic⁸. Cuprinde 24 de file din hârtie, caligrafiate cu cerneală neagră, în limba franceză. A fost restaurat recent, integral, în cadrul MNIR, de către doamna Cristina Petcu, expert restaurator, având o legătură durabilă din piele. După restaurare a fost etalat în cadrul expoziției „Exponatul lunii mai 2021 la MNIR”. Deși nu există informații certe cu privire la autorul textului, putem demonstra, în baza contextului istoric și în comparație directă cu „Genealogia” MNLR (vezi următorul subcapitol), că autorul „Genealogiei” MNIR este fostul caimacam al Țării Românești, Constantin Cantacuzino (1848-1849). Datarea se poate deduce din context, respectiv menționarea mezinului Adolphe, născut în anul 1829, având calitatea de student în Drept la Paris⁹, în momentul redactării manuscrisului. Socotim că acesta a fost scris în perioada 1849-1850, când Adolphe avea circa 20-21 de ani, dar în special în timpul caimăcămiei deținută de Constantin Cantacuzino sau în perioada imediat următoare¹⁰. Am utilizat „Genealogia” MNLR ca o necesitate metodologică, extrem de folositoare în stabilirea autorului „Genealogiei” MNIR¹¹.

---

⁶ Constantin Cantacuzino s-a născut în anul 1793 la București și a murit în luna decembrie a anului 1877, la vârsta de 84 de ani. Așadar, în anul 1874, anul redactării „Genealogiei”, Constantin avea 81 de ani. Pentru detalii, vezi *Ibidem*, p. 47, n. 8.

⁷ *Ibidem*, p. 46-47.

⁸ Vezi, *supra*, n. 2.

⁹ *Manuscris genealogic al familiei Cantacuzino, nr. inv. MNIR: 204754*, f. 21 recto.

¹⁰ *Ibidem*, f. 20 verso.

¹¹ Vezi, *infra*, n. 21.

Un al treilea manuscris genealogic al Cantacuzinilor, din muzeografia românească locală, se găsește la Muzeul Județean din Călărași. Manuscrisul cu nr. de inv. 2.133 a aparținut lui George Grigore Cantacuzino („Nababul”) ¹².

Edițiile „Genealogice” (MNIR și MNLR) ale familiei fostului caimacam al Valahiei, Constantin Cantacuzino, sunt realizate și după manuscrisul genealogic scris pe pergament al generalului Mihai Cantacuzino, păstrat în cadrul familiei, în special „Genealogia” MNLR, care acoperă perioada cea mai veche până la anul 1787. Opera de căpătâi a banului Mihai Cantacuzino nu se mai găsește în prezent în România, ci în spațiul rusesc. „Genealogia Cantacuzinilor” (a lui Mihai Cantacuzino) se mai păstrează în două copii din a doua parte a secolului al XIX-lea, aflate, în prezent, la Biblioteca Academiei Române (mss. nr. 6.083) și Biblioteca Națională a României (mss. nr. 3.617). Ambele provin din fondul documentar al fostului caimacam și fac parte din varianta tipologică de „Genealogie Prescurtată”, alcătuite la comanda acestuia sau chiar de el însuși ¹³.

Scurtă prezentare a „Genealogiei” Cantacuzine a MNIR.

Lucrarea este structurată în trei părți de dimensiuni disproporționate, prima constituind baza lucrării și cea mai consistentă parte. Ultimele două sunt scurte prezentări, completând lucrarea în mod util. Prima parte a „Genealogiei” istorice este intitulată „Maison des Princes Cantacuzène” ¹⁴, unde se prezintă însemnătatea acestei familii, printre cele mai de vază din Europa, care a slujit Bizanțul prin intermediul împăraților, generalilor, înalților demnitari, marcând istoria Europei încă din secolul al XI-lea. Istoria familiei din vremea civilizației romane se bazează pe legende, ceea ce demonstrează lipsa de acuratețe științifică a autorului. Tot pe firul legendei, mai putem constata din cursul prezentării o relație foarte apropiată cu Casa regală a Franței. Înrudirea dintre familiile Valois și Cantacuzino însumează 20 de generații până la împăratul Ioan Cantacuzino. O fantezie genealogică, prezentă în manuscrisul nostru se referă la ascendenții care se trag din ramura lui Ștefan vodă Cantacuzino. Contesa O’Donnel, fiica lui Rudolf-Radu Cantacuzino, la rândul lui beizadeaua lui Ștefan vodă, îl glorifică pe tatăl său, un aventurier refugiat la curtea de la Viena, fabricând o întreagă pleiadă de ascendenți imaginari, începând din anul 800 până la sfârșitul secolului al XVII-lea ¹⁵. O altă sursă preluată de autorul „Genealogiei” MNIR este doctorul ieșean Gheorghe Saul zis „Chirsaul”, adică Kir Saul, o formă tradițională de protocol, însemnând domnul Saul, care fusese consultat și de Mihai Cantacuzino pentru lucrarea sa genealogică. Doctorul ieșean o plagiază pe contesa Leopoldina O’Donnell (măritată cu contele irlandez Henry O’Donnell), adăugând și alte nume fanteziste. Așadar, în prima parte a lucrării deținute de MNIR s-au folosit informații din „Genealogiile Cantacuzine” ale lui Gheorghe Saul, contesa O’Donnel, completându-l pe tatăl său, și a banului Mihai Cantacuzino, ultimul utilizând cele două surse menționate („Genealogiile” lui Gheorghe Saul și Leopoldina O’Donnell,

---

¹² Rodica Rădulescu, *Un exemplar necunoscut al „Genealogiei Cantacuzinilor” descoperit la Călărași*, în „Cultură și civilizație la Dunărea de Jos”, Călărași, 1985, p. 243-249.

¹³ G. Lazăr, *op. cit.*, p. 47; Rodica Rădulescu, *op. cit.*, p. 243.

¹⁴ *Manuscris genealogic al familiei Cantacuzino, nr. inv. MNIR: 204754, f. 2 recto-f. 21 recto.*

¹⁵ *Ibidem*, f. 4 verso și urm.

vara sa). Primul ascendent al dinastiei este Nicolas Valois, născut în anul 800, dinastia de sorginte franceză continuând până la generația a XVII-a, iar de la generația a XVIII-a este prezentat Mihai Valois Cantacuzino, născut în anul 1304, căsătorit cu Petronela, fiica lui Vladislav al Poloniei¹⁶. Linia Cantacuzină începe de la împăratul Ioan al VI-lea Cantacuzino. Până la Ioan al VI-lea Cantacuzino, inclusiv, „Genealogia” prezintă enumeră XXI de generații¹⁷. Între generațiile XXII și XXXV sunt înșirate de-a valma 14 generații de Cantacuzini, personaje reale și inventate, cu legături complexe de rudenie și alianțe, cu scopul de a se alcătui o succesiune credibilă, folosindu-se lucrările enumerate deja. Începând de la generația XXXV, cea a lui Andronic Cantacuzino, fiul lui Mihail Cantacuzino, zis „Șeitanoglu” (fiul Satanei), și la urmașii din generațiile ulterioare, informațiile se simplifică, devenind din ce în ce mai clare, urmându-se linia metodologică trasată de „Genealogia” banului Mihai¹⁸. Referitor la Mihai Cantacuzino Măgureanu, vel vistier și vel ban, general-maior în cadrul Imperiului țarist și sfetnic al împărătesei Ecaterina a II-a, trebuie amintit că s-a căsătorit în anul 1747 cu Elena, fiica lui Constantin Văcărescu. El este și ctitorul schitului Măgureanu din București, acolo unde se află și portretul său votiv¹⁹. A murit în anul 1793, în pribegie, în Rusia, lăsând în urmă două lucrări importante: „Genealogia Cantacuzinilor” și „Istoria Țării Românești”, ultima fiind publicată postum, la Viena, în 1806 (ediție princeps)²⁰.

Voievozii Șerban și Ștefan Cantacuzino sunt apreciați pentru politica lor de apărare a creștinătății și de sprijinire a culturii românești²¹. „Genealogia” se oprește la generația XXXIX. Cu enumerarea celor patru copii ai caimacamului Constantin Cantacuzino, trei fii și o fiică, se încheie „Genealogia” noastră. Înainte de menționarea lui Ioan, Grigore, Adolphe și Alexandrina, se evidențiază contextul istoric al preluării căimăcămiei Valahiei de către Constantin Cantacuzino, între 1848 și 1849, schițându-se rolul locțiitorului domnesc. Despre autorul lucrării putem afirma următoarele. Acesta face parte din rândul Cantacuzinilor din Țara Românească, fapt de care suntem siguri, deoarece Cantacuzinii ramurii din Moldova sunt amintiți doar contextual. Întreruperea „Genealogiei” la ultimele două generații și evidențierea acestora, în mod special pe a familiei caimacamului Constantin Cantacuzino, ne face să credem că autorul este din această familie. Chiar dacă autorul din secolul al XIX-lea nu-și menționează descendenții, sărind practic peste trei generații, nu este neapărat un fapt bizar, ci demonstrează limitele lucrării noastre. Manuscrisul MNIR este asemănător tematic celui existent în patrimoniul MNLR, achiziție din 2018, cu mențiunea că ultimul este mult mai complet, fără greșeli structurale, reprezentând o capodoperă a genului. Ambele „Genealogii” se termină cu menționarea familiei

¹⁶ *Ibidem*, f. 6 recto.

¹⁷ *Ibidem*, f. 6 verso.

¹⁸ Cătălina Opaschi, *op. cit.*, p. 537.

¹⁹ G. Lazăr, *op. cit.*, p. 47.

²⁰ Pentru o mai bună cunoaștere a istoriei familiei Cantacuzino, vezi și Mihai Dimitrie Stur-dza, *Familiile boierești din Moldova și Țara Românească. Enciclopedia istorică, genealogică și biografică, volumul III: Familia Cantacuzino*, București, 2014.

²¹ *Manuscris genealogic al familiei Cantacuzino, nr. inv. MNIR: 204754*, f. 14 recto-f. 16 verso; Cătălina Opaschi, *op. cit.*, p. 537.

fostului caimacam, un element analogic foarte important²². Aceste elemente, puse în relație directă și deplină cu manuscrisul MNLR, unde se specifică în mod clar autorul (caimacamul Constantin Cantacuzino), ne determină să-i atribuim „Genealogia” MNIR-ului caimacamului Constantin Cantacuzino.

A doua parte se intitulează „Charges remplies par la famille Cantacuzène”²³, în care se enumeră demnitățile ocupate de Cantacuzini de-a lungul secolelor, începând de la împărații bizantini la principii din Peninsula Balcanică, inclusiv Țările Române dunărene, până la generali și înalți demnitari imperiali din Orient, Rusia și Austria. Paragrafului anterior îi urmează un subcapitol privitor la „Dignities” („Demnități”). Se face apel la dreptul ereditar, consfințit de biserică și imperiu, asupra înaltului „Ordin Sfântul Gheorghe”, cu mai multe clase, care aparține familiei Cantacuzino, enumerându-se pentru credibilitate Marii Maeștri ai Ordinului (de la împărații Cantacuzini ai Bizanțului până la Rudolf-Radu Cantacuzino, fiul lui Ștefan Cantacuzino). Al doilea subcapitol al părții a doua este denumit „Aliances” („Alianțe”), unde sunt enumerate alianțele încheiate în scop matrimonial, rezultând alianțe de înrudire între Cantacuzini și mari familii dinastice din Europa de Sud-Est, Bizanț, Balcani și Țările Române.

Ultima parte se intitulează „Armes de la Maison des Princes Cantacuzène” („Însemnele Casei Prinților Cantacuzino”)²⁴. Este descris blazonul familiei princiare, fiind specificate toate formele specifice de dezvoltare multiseclară. Scutul, format din nouă piese, conține deviza latină: „Quae nocent, docent”²⁵, care se traduce prin „ceea ce dăunează, te învață”. Lozinca a fost adoptată de Cantacuzini când au fost nevoiți să părăsească Bizanțul, în urma persecuțiilor prin care au trecut. Cu această lozincă se încheie „Genealogia” noastră.

Păstrarea „Genealogiilor Cantacuzine” în muzee și biblioteci de importanță națională și județeană, unde pot fi conservate, cercetate și valorificate este un semn de normalitate culturală și o condiție obligatorie din perspectiva salvării acestor lucrări pentru posteritate, fiecare fiind unică în felul ei. Astfel, am considerat necesară restaurarea manuscrisului MNIR și transformarea acestuia în exponatul lunii mai, anul curent, la MNIR.

În al doilea an de la declanșarea pandemiei de coronavirus am prezentat lumii științifice românești existența celor două manuscrise înrudite, redactate în secolul al XIX-lea de către Constantin Cantacuzino, fostul caimacam al Țării Românești, respectiv „Genealogia” MNIR (1849-1850/„exponatul lunii mai la MNIR”), comunicare științifică la Muzeul Țării Făgărașului „Valer Literat”, 2 septembrie 2021, și „Genealogia” MNLR (1874/comunicare științifică la Collegium Mediense din Mediaș, 8 mai 2021).

---

²² *Prescurtare a genealogiei familiei Cantacuzino din Valahia, ramura zisă Cantacuzino-Măgureanu, redactat de Constantin Cantacuzino, București, 1874. Manuscris genealogic inedit achiziționat de Muzeul Național al Literaturii Române în anul 2018, nr. inv. 36497, p. 21-22; Manuscris genealogic al familiei Cantacuzino, nr. inv. MNIR: 204754, p. f. 20 verso-f. 21 recto.*

²³ *Ibidem*, f. 21 recto-f. 22 verso.

²⁴ *Ibidem*, f. 22 verso-f. 23 recto.

²⁵ *Ibidem*, f. 23 recto; Cătălina Opaschi, *op. cit.*, p. 540.

Lista ilustrațiilor:

Fig. 1 – „Manuscris genealogic al familiei Cantacuzino, nr. inv. MNIR: 204754”. Legătura restaurată.

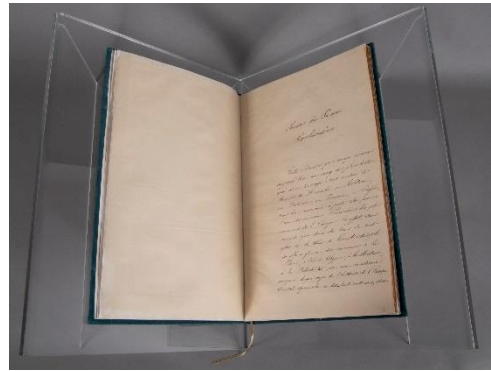
Fig. 2 – „Manuscris genealogic al familiei Cantacuzino, nr. inv. MNIR: 204754”, f. 2 recto. Prima parte.

Fig. 3 – „Manuscris genealogic al familiei Cantacuzino, nr. inv. MNIR: 204754”, f. 21 recto. A doua parte.

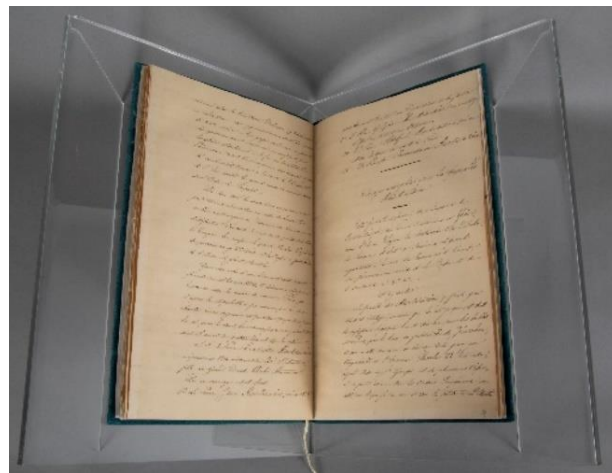
Fig. 4 – „Manuscris genealogic al familiei Cantacuzino, nr. inv. MNIR: 204754”, f. 22 verso și 23 recto. A treia parte.

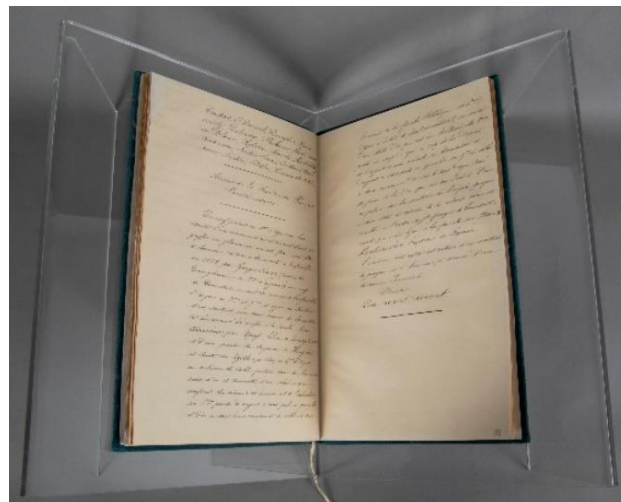
Fig. 1

Fig. 2

Fig. 3

Fig. 4.